

Dato 12.03.24

Årsmøteuttalelse:

Fremtidens GMO-regulering må bygge på kunnskap og tillit

Nye metoder for genmodifisering gjør det i dag mulig å endre arvestoffet i alle celler og organismer. Dette er nytt, og innebærer positive muligheter på en rekke samfunnsområder. Det er bred enighet om at utviklingen er svært lovende innen humanmedisin, mens det er stor faglig og politisk uenighet når det er snakk om konsekvensen av å sette genmodifiserte organismer ut i naturen. Dette gjelder ikke minst spørsmål knyttet til genmodifisering av planter, dyr og mikroorganismer innen landbruk og oppdrettsnæring.

Genteknologiutvalgets innstilling, *Genteknologi i en bærekraftig fremtid* (NOU 2023:18), har nå vært på offentlig høring. Det er kommet inn over 260 [innspill](#). Utvalget er delt i to ulike forslag til reguleringsmodell. Mindretallets alternativ, *Moderniseringsalternativet*, foreslår en forenkling og oppdatering av dagens lov i forhold til den teknologiske utviklingen. Flertallets forslag, *En ny kurs for genteknologi*, foreslår omfattende endringer i dagens GMO-regulering, blant annet med en ny kategori kalt presisjonsavlede organismer (PB).

Stor faglig uenighet om presisjon og risiko

Høringen viser at det er stor faglig uenighet om hvor presise de nye genredigeringsmetodene er, og hvilken risiko som kan være forbundet med å ta dem i bruk. Den faglige uenigheten gjenspeiles i mange av høringssvarene fra vitenskapelige institusjoner og forskere.

Gjærevollsenteret for framtidsanalyser av naturmangfold ved NTNU mener at flertallets begrunnelse for endring av GMO-regelverket knyttet til risiko er i *“sterk konflikt med grunnleggende populasjonsegenetisk faktum som viser at endringer av et enkelt gen kan påvirke både epistatiske (samvirke mellom gener) og pleiotropiske (påvirkningen av et gen på flere enn en karakter) effekter.”* Gjærevollsenteret skriver videre at det er lite kunnskap om slike effekter i naturlige bestander og *“dermed kan endring av ett gen få vidtrekkende og uante konsekvenser gjennom sine interaksjoner med andre gener.”* I tråd med dette skriver senteret at *“risikoen for spredning av genetisk modifiserte organismer inn i frittlevende bestander dermed ikke generelt kan anses å være redusert gjennom anvendelse av mer presise genredigerings-teknikker.”*

Norsk institutt for naturforskning, NINA, kritiserer også det faglige grunnlaget for flertallsforslaget om å innføre en ny kategori kalt presisjonsavlede organismer (PB). NINA peker på at det ikke er en enkel sammenheng mellom type og størrelse på de genetiske endringene og størrelsen på den fenotypiske endringen på organismen eller risikoprofil med hensyn til mulige miljøeffekter. NINAs konklusjon er at *“en enkelt mutasjon og en godt kjent egenskap bør derfor ikke gi noen generell mulighet til å avstå fra en miljørisikovurdering”*. Denne konklusjonen understøttes av Senter for bærekraftig arealbruk ved UiB, CeSAM, som i sitt høringssvar skriver at *“De siste tiårene er det utviklet stadig nye metoder innen genmodifisering, men kunnskapen om konsekvensene for organismer og økosystem er foreløpig begrenset. CeSAM ber derfor om at “Det stilles krav om en uavhengig risikovurdering av alle genmodifiserte organismer”*.

Flere av høringssvarene berører forholdet mellom konvensjonelt avlsarbeid og genredigering av husdyr, der det blant annet pekes på at NOU-en er mangelfull i beskrivelsen av det komplekse samspillet mellom gener. Dette er kunnskap som er nødvendig for å forstå muligheter, begrensninger og risiko knyttet til genredigering av dyr. For eksempel skriver to professorer i husdyr- og fiskeavl ved NMBU at man ikke på forhånd vet hvilke konsekvenser en genredigering av en organisme kan ha, *“slik at grundig utprøving og risikovurdering alltid bør gjennomføres av en uhildet part.”* I tråd med dette støtter de mindretallet i Genteknologiutvalget i dette spørsmålet.

Uavhengig risikovurdering

GMO-nettverket er opptatt av at utvikling og bruk av GMO må være kunnskapsbasert. Faglig uenighet på et så sentralt område som risiko viser etter vår vurdering at det er helt påkrevd at alle genmodifiserte organismer, uavhengig av metode, må underlegges en helse- og miljørisikovurdering. Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) må fortsatt ha ansvaret for slike risikovurderinger.

Retningslinjene for risikovurdering må oppdateres for å tilpasses nye metoder innen genmodifisering. Det er behov for at retningslinjene er bedre tilpasset GMO-er der det ikke er tilført DNA fra andre organismer, eller bare tilført gener fra artens genforråd (genpool). Dette er sentralt i drøftingene i EU om genomredigerte planter (NGT). Retningslinjene må være fleksible, men samtidig ta høyde for den raske utviklingen av nye metoder og anvendelsesområder.

Forvaltningsansvar

Den største usikkerheten knyttet til bruk av GMO er utilsiktede effekter i økosystemene. Det er miljømyndighetene som har det overordnede ansvaret for naturmangfold, og som har den beste kompetansen på området. Derfor må miljømyndighetene fortsatt ha det samlede ansvaret for alle levende GMO-er under genteknologiloven.

Åpenhet og tillit

Genmodifisering er en kraftfull teknologi, på godt og vondt. Det er nødvendig med større grad av åpenhet dersom teknologien skal bli akseptert og tatt i bruk på en måte som kommer hele samfunnet til gode.

GMO-nettverket mener at det fortsatt må gjennomføres offentlige høringer for alle søknader. Offentlige høringer kan bidra til kvalitetssikring, noe høringen om genteknologiutvalgets rapport viser.

GMO-nettverket mener i likhet med Forbrukerrådet at alle genmodifiserte organismer fortsatt må spores og merkes, uavhengig av metode. Dette er nødvendig for å sikre forbrukere og produsenters rett til å foreta informerte valg, og muligheten til å velge GMO-frie alternativer. Sporing er også nødvendig for myndighetenes overvåking ved utsetting av GMO i naturen.

Bærekraft, samfunnsnytte og etikk

Den norske genteknologiloven er 30 år gammel. Lovgiverne var forut for sin tid med sine krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk (BSE). Etske vurderinger knyttet til produksjon og fordeling er mer aktuelt enn noen gang, og avgjørende for å nå FNs bærekraftsmål.

Det er viktig å unngå at import av GMO-produkter fører til skade på mennesker og miljø i produksjonslandet. Derfor må det stilles BSE-krav både ved produksjon i Norge og ved import av GMO fra andre land. GMO-nettverket mener Norge ikke må svekke adgangen vi har gjennom EØS-avtalen til å forby en GMO godkjent i et annet EØS-land, basert på krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk.

Maktforhold og patenter

GMO-nettverket støtter bekymringen som er uttrykt fra flere medlemsland i EU om at økt bruk av GMO kan føre til maktkonsentrasjon, og at eierskap til genetiske ressurser samles på færre hender. Det er ingen tvil om at genmodifiserte organismer, inkludert genredigerte, kan få innvilget patent. GMO-nettverket mener at det må redegjøres for hvilken betydning dette kan ha, når forslag til ny GMO-regulering legges fram for Stortinget.

Norges forhold til EU og våre internasjonale forpliktelser

Det foregår en prosess i EU knyttet til nytt regelverk for en gruppe genredigerte planter (NGT-planter). EU-kommisjonen har ikke foreslått endringer i regulering av dyr og mikroorganismer, fordi kunnskapsgrunnlaget etter kommisjonens mening foreløpig ikke er godt nok. Det er usikkert når og hva EU vil vedta som fremtidig regulering av genmodifiserte organismer.

GMO-nettverket mener det er behov for en modernisering av genteknologiloven i tråd med den teknologiske utviklingen, og for å legge bedre til rette for forskning og innovasjon. Norge bør derfor ikke utsette nødvendige oppdateringer i eget lovverk i påvente av hva som skjer i EU. Samtidig er det viktig at endringene ikke er i strid med EØS-avtalen eller internasjonale miljøavtaler. For Norge betyr dette blant annet at alle genmodifiserte organismer, også de genredigerte, fremdeles må defineres som GMO og at et oppdatert lovverk må ivareta hensyn til forbrukermerking og åpenhet.